

Ніжинський державний університет
імені Миколи Гоголя

Досвід особистості: теорія і практика

*Збірник матеріалів ІХ Міжнародної науково-практичної
конференції*

(27-28 лютого 2020 р., м. Ніжин)

*За редакцією доктора психологічних наук,
професора М. В. Папучі*

Ніжин
2020

УДК 159.923(082)
Д70

Рекомендовано Вченою радою
Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя
(НДУ імені Миколи Гоголя)
Протокол №10 від 27.02.2020 р.

Досвід особистості: теорія і практика. Збірник матеріалів ІХ
Д70 Міжнародної науково-практичної конференції (27-28 лютого 2020 р.,
м. Ніжин) / за ред. М.В. Папучі. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2020. – 283 с.

Збірник містить матеріали доповідей учасників ІХ Міжнародної науково-практичної конференції "Досвід особистості: теорія і практика", яка відбулася 27-28 лютого 2020 р. У збірнику висвітлюються методологічні проблеми психології особистості; аналізуються істотні параметри особистості; вивчається проблема емпіричних досліджень особистісного досвіду. Значна увага приділена роботі з індивідуальним досвідом в психологічних практиках. Розглядаються питання формування особистісного досвіду учнів в умовах нової української школи (зокрема, в інклюзивній освіті).

Збірник буде корисний фахівцям, які цікавляться проблемами психологічної науки, та студентам, які вивчають психологію.

УДК 159.923(082)

© Автори статей, 2020
© НДУ ім. М. Гоголя, 2020

7. Печурин А. В. Визуализация социальных исследований: новые данные или новые знания [Электронный ресурс] /А.В. Печурин // Социологический журнал, 2007. Том. № 3. С. 81-89. – Режим доступа: jour.isras.ru/index.php/socjour/article/view/957

8. Фототерапия: использование фотографий в психологической практике [Электронный ресурс] // Сборник статей под ред. А. И. Копытина // – Режим доступа: <http://www.phototherapy.me> – Назва з екрана.

9. Шалютина Н.В. Визуальная методология: основные концептуальные подходы [Электронный ресурс] /Н.В. Шалютина // Вестник Нижегородского университета им. Н.И. Лобачевского. Серия: Социальные науки, 2016, № 3 (43), С. 120–124.– Режим доступа: www.unn.ru/pages/e-library/vestnik_soc/.../14.pdf

10. Штомпка П. Визуальная социология. Фотография как метод исследования: учебник / П.Штомпка // – М.: Логос, 2007. – 168 с.

Кресан О.Д.

кандидат психологічних наук, доцент кафедри загальної та практичної психології Ніжинського державного університету ім.М.Гоголя, м.Ніжин, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ДОСВІДУ ПЕРЕЖИВАННЯ ТА УСВІДОМЛЕННЯ ЛЮДИНОЮ ЖИТТЄВИХ ПОДІЙ

Досвід людини є одним із визначальних особистісних утворень, що впливає на всі сфери її життєдіяльності, характеристики, внутрішній світ і т.п. При цьому він може здійснювати як позитивний, так і негативний вплив на майбутнє особистості, оскільки часто відіграє роль певного сценарію, за межі якого людина не може чи не хоче вийти у своїх діях та проявах.

Наш досвід в переживанні та усвідомленні життєвих подій відповідно може бути або ресурсом для того, щоб пережити майбутні події, впоравшись з ними, або, навпаки, перешкодою чи травматичним минулим, що заважає рухатися вперед. Отже, що ж означає поняття "досвід" у психології?

Поняття досвіду в психології трактується неоднозначно, включаючи термінологічний апарат цього явища, і залежить від напрямку психології та методологічних основ поглядів тих чи інших авторів. Зокрема досвід розглядається як індивідуальний досвід (О.М.Лактіонов, К.О.Абульханова-Славська та ін.), життєвий досвід (В.М.Дружинін, Н.А.Логінова, С.Л.Рубінштейн, Н.В.Чепелева та ін.), психологічний досвід (Л.І.Воробйова, Т.В.Снегірьова), суб'єктивний досвід (К.Роджерс, В.І.Слободчиков, Є.І.Ісаєв, Д.Чалмерс), соціальний досвід (С.Л.Рубінштейн, К.К.Платонов, Л.С.Виготський та ін.), когнітивний досвід (Дж.Келлі, М.А.Холодна) тощо.

У вітчизняній теорії діяльності досвід розуміють насамперед як соціальний досвід, що включає в себе знання, уміння, навички, яким

людина навчається у процесі соціальної взаємодії (С.Л.Рубінштейн, К.К.Платонов, А.Г.Ковальов). В культурно-історичній теорії Л.С.Виготського досвід має знаково-символічну форму і також набувається людиною в культурному середовищі. У феноменологічному напрямку К.Роджерса досвід є переживанням, не завжди усвідомленим і відрефлексованим, що входить у структуру особистості і включає в себе всі усвідомлені й неусвідомлені прояви людини, її почуття, емоції та ін.

У психологічній герменевтиці досвід особистості має нарративну структуру і завжди виражається у формі оповіді, при цьому суб'єкт досвіду є водночас наратором і автором свого життя, оскільки він через текст створює своє майбутнє (Дж.Брунер, Дж. Комбс, П.Рікер, О.Є.Сапогова, Дж.Фридман, Н.В.Чепелєва та ін.). Щодо вивчення переживання та усвідомлення життєвих подій ми дотримуємося останнього психолого-герменевтичного підходу, який передбачає фіксацію досвіду людини в текстах і конструювання свого життя згідно з ним [3].

Проте, на думку Т.М.Титаренко, таке вираження і конструювання власного досвіду сприяє також і більш глибокому самоусвідомленню. Автор пише: "Оптимізація практик життєтворення відбувається через переосмислення, переінтерпретації особистісного життєпису, адже збільшення кількості версій пережитого та поглиблення їхнього змісту сприяє кращому засвоєнню набутого досвіду і, зрозуміло, адекватнішому плануванню майбутнього" [4, с.54].

Таким чином, переходячи від констатування низки драматичних подій до переосмислення їхньої ролі в життєбудові, у характері стосунків, формах професійної самореалізації, людина починає бачити більш складні причинно-наслідкові зв'язки, відкриває для себе нові сенси. [4, С.54]. Отже, можемо стверджувати, що досвід є тим психологічним явищем, яке пов'язане зі смисловою сферою особистості, а не просто включає в себе низку життєвих подій.

У психології є розповсюдженим визначення подій та життєвих подій у зв'язку з досвідом людини та її життєвим шляхом.

Життєву подію розуміємо як компонент життєвого досвіду особистості, що має об'єктивні та суб'єктивні характеристики, наділений смыслом та емоційним забарвленням і призводить до зовнішніх і внутрішніх змін у життєдіяльності особистості. Життєві події відображаються в текстах та оповідях людини, а також переживаються й усвідомлюються нею [1].

Водночас переживання життєвих подій розглядаємо як їх переведення "у своє-живе" (Ф. Т. Михайлов, М. В. Папуча), тобто у внутрішній світ і досвід особистості шляхом створення оповіді про них. У такому розумінні переживання є цілісним процесом, що охоплює всю особистість, її свідоме й несвідоме [1].

На думку низки дослідників, усвідомлення пов'язане з діяльністю когнітивної сфери, мовою та мовленням (О. Ю. Артем'єва, Дж. Брунер, Л.С. Виготський, Д. Б. Ельконін, Г. С. Костюк, О. О. Леонтьєв, О. Р.Лурія,

та ін.), а також із саморегуляцією, самоконтролем власної поведінки та вказаних процесів (К. О. Абульханова-Славська, Л. С. Виготський, Б.В.Зейгарник, З. Фройд та ін.).

На основі наведених уявлень та авторського погляду щодо цього питання, було визначено рівні усвідомлення життєвої події, пов'язані з її переживанням (рис. 1). [1].

Як бачимо з рис. 1, до цих рівнів належать *рівень первинного сприйняття*, який полягає в усвідомленні події як факту, він наявний у більшості ситуацій, коли людина пам'ятає цю подію та розуміє, що саме відбулося; *ментальний рівень*, або *рівень когнітивного аналізу* – виявляється в аналізі цієї події, міркуваннях щодо неї, у визначенні її причин, наслідків тощо; *рівень усвідомлення сенсу події*, що передбачає знаходження її сенсу для свого життя і може спричинити появу нового усвідомлення й досвіду щодо цієї події. Переживання життєвої події відбувається у тісному взаємозв'язку з усвідомленням і може розпочатися за умови функціонування хоча б одного з рівнів усвідомлення, а також *спеціальних умов*, до яких належать відкритість події, наявність необхідного часу, увага до власного внутрішнього світу, зовнішній або внутрішній діалог стосовно цієї події тощо.

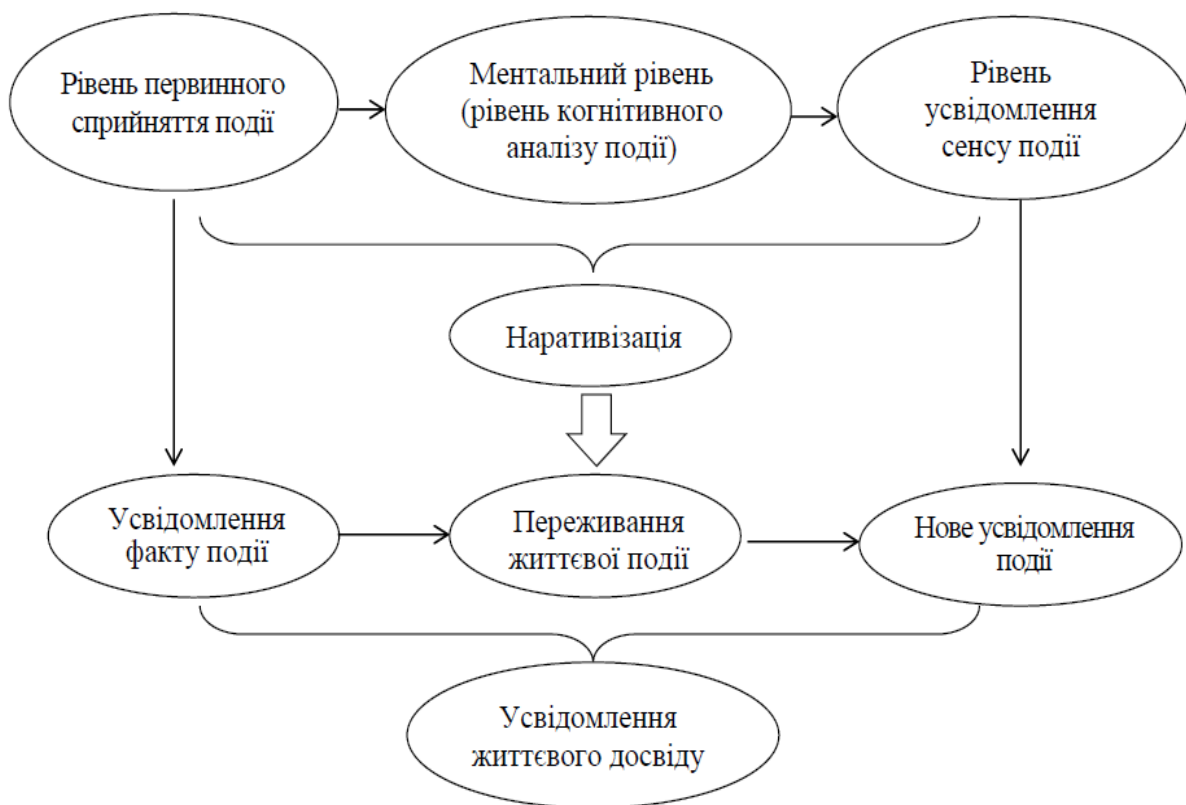

Рис. 1. Співвідношення рівнів усвідомлення життєвої події з її переживанням у процесі наративізації

Співвідношення процесів переживання та усвідомлення життєвих подій полягає в тому, що вони є різними за своїм змістом, але тісно взаємопов'язані у внутрішньому світі особистості й переплітаються між собою в процесі оповіді. Тому в межах нашого дослідження розглядаємо їх як цілісний процес вираження і формування внутрішнього світу та досвіду особистості [1].

Для подальшого вивчення досвіду особистості в контексті переживання та усвідомлення людиною її життєвих подій, вважаємо за необхідне дослідити також досвід переживання та усвідомлення життєвих подій в осіб з різними типами їх усвідомлення, дослідження різних типів життєвих подій, а також досвід різних соціальних та вікових груп, що може мати свої специфічні індивідуальні особливості та характеристики.

Література:

1. Кресан О.Д. Психологічні особливості переживання та усвідомлення особистістю життєвих подій : Автореф. дис... канд. психол. наук: 19.00.01 / Інститут психології ім. Г.С.Костюка НАПН України / О. Д. Кресан. – К., 2017. – 22 с.

2. Семенцова К. С. Теоретический обзор исследований опыта личности как психологического феномена. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://cyberleninka.ru/article/n/teoreticheskiy-obzor-issledovaniy-opyta-lichnosti-kak-psihologicheskogo-fenomena>

3. Проблемы психологической герменевтики / под ред. Н.В. Чепелевой – К.: Издательство Национального педагогического университета им. Н.П. Драгоманова, 2009. – 382 с.

4. Психологія життєтворення особистості в сучасному світі : монографія / за ред. Т. М. Титаренко ; Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. – К. : Міленіум, 2016. – 320 с.

Кривоконь Н.І.

доктор психологічних наук, професор,
професор кафедри соціальної роботи
Чернігівського національного технологічного університету,
м. Чернігів, Україна

РОЛЬ СУПЕРВІЗІЇ У РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОГО ДОСВІДУ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Як засвідчує наш досвід тривалої супервізійної практики у різноманітних соціальних службах, на разі супервізія виступає важливою складовою діяльності соціальних працівників, позаяк дозволяє вирішувати наступні завдання:

- надання професійної (інформаційної, психологічної, адміністративної, наснажуючої тощо) підтримки працівникам;